

Fylkesmannen i Aust- og Vest-Agder

Tvangsreglene i praksis – fra Fylkesmannens perspektiv

Kristin Hagen Aarsland, Fylkesmannen i Aust- og Vest-Agder

Kommunelegemøte, Fevik, 1. februar
2018

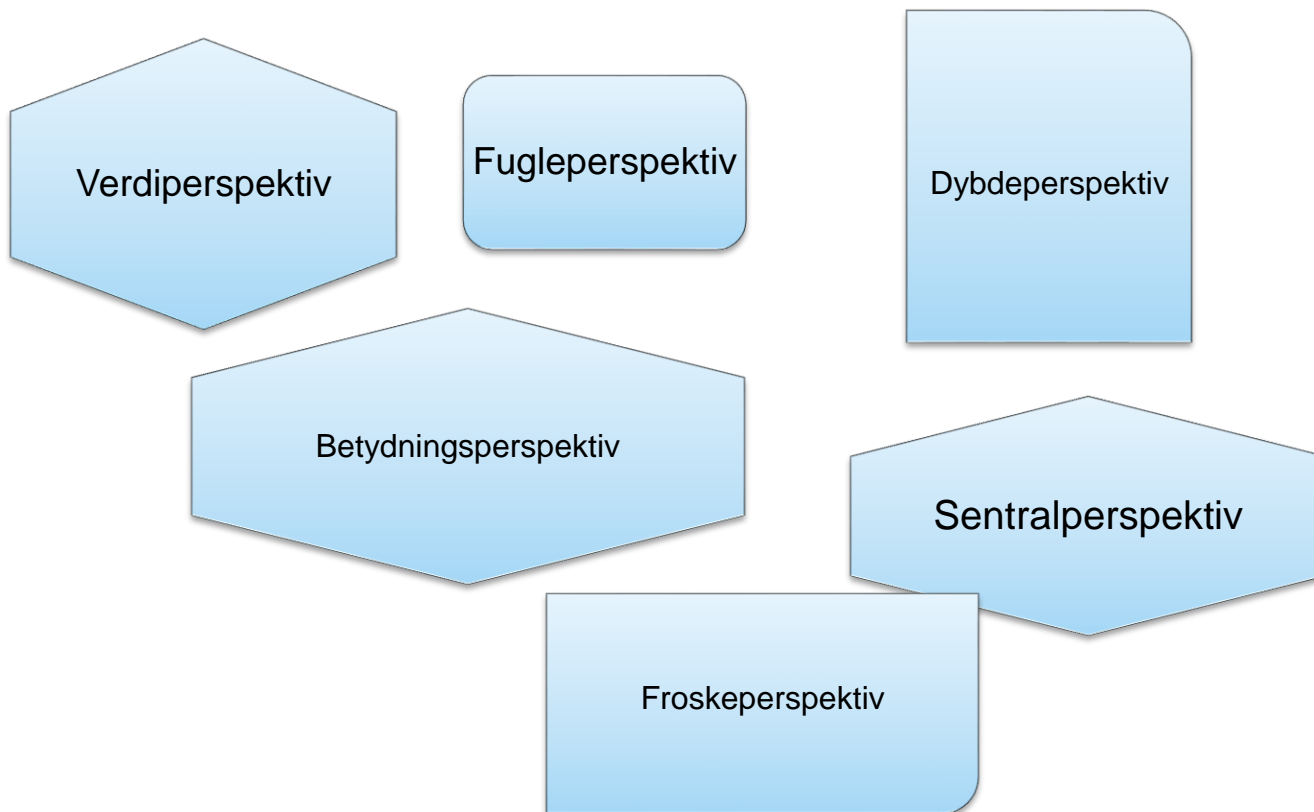

Perspektiv

- Av latin perspicere - se gjennom, se tydelig
- Kan henviser til «dybdeillusjon, «synsvinkel» eller «visjon».
- Betraktnings- og framstillingsmåte som brukes i kunst og arkitektur for å gjengi og forklare virkelighet og vise dybde i et bilde.

Tvang og makt

- Tvang - teknisk eller mekanisk tvang, hvor trykk, press eller kraft hindrer en bevegelse
- Tvang - relasjon mellom to eller flere (menneskelige) viljer
- Makt - herredømme, myndighet, autoritet; sterk innflytelse; overtak
- Faktisk tvang
- Formell tvang

Fylkesmannens befatning med «kommunens tvangsparagrafer»

Klageinstans på vedtak om:

- tvungen legeundersøkelse, jf. phvl § 3-1
- Mottar vedtak og er klageinstans på vedtak etter pbri kap 4a
- Mottar vedtak og er klageinstans på vedtak etter hol kap 9
- Mottar melding om innleggelse etter hol §§ 10-2 og 10-3 fra spesialisthelsetjenesten

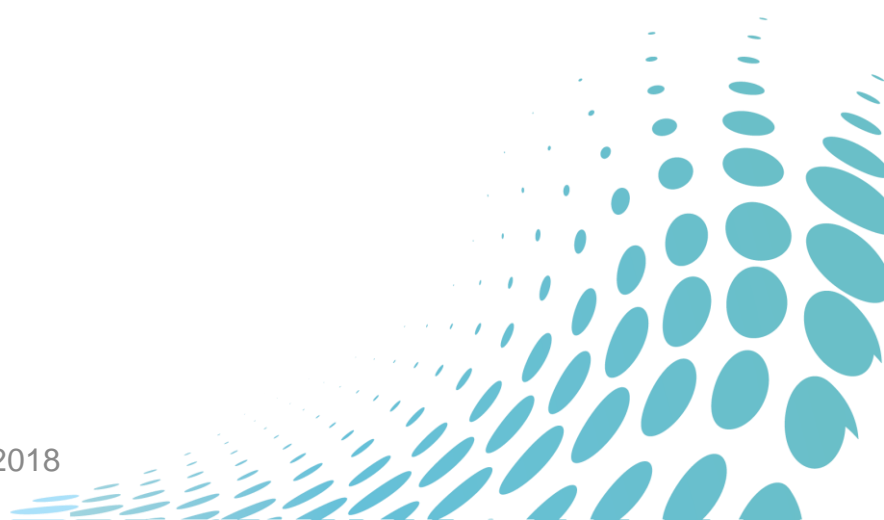
Fylkesmannen og tvang ellers..

- Tilsynssaker og rettighetssaker
- Løpende veiledning ved henvendelser
- Oppnevner og følger opp Kontrollkommisjonen
- Klagesinstans ved tvangsbehandlingsvedtak, jf. psykisk helsevernloven § 4-4a, jf, § 4-4.

Økt selvbestemmelse og rettsikkerhet for pasienter i psykisk helsevern

- I kraft fra 1. september 2017
- «Kompetansebasert modell»
- Samtykkekompetanse pbrl 4-3

Vedtak om tvungen legeundersøkelse, jf. phvl § 3-1

- 0 klager
- Veiledning om ordningen
- Tema i tilsynssaker..

Akuttvedtak rus, jf. khol §§ 10-2 og 10-3

- Fylkesmannen mottar melding om vedtak fra spesialisthelsetjenesten (ARA)
- **Spesialisthelsetjenesteloven § 3-13.** *Varsel til tilsynsmyndigheten*
Helseinstitusjon som omfattes av denne loven skal uten ugrunnet opphold varsle Fylkesmannen ved innleggelse med hjemmel i helse- og omsorgstjenesteloven §§ 10-2 og 10-3. Varselet skal også gis ved innleggelse med hjemmel i helse- og omsorgstjenesteloven § 10-4 dersom samtykket er gitt ved direkte overgang fra opphold med hjemmel i helse- og omsorgstjenesteloven §§ 10-2 og 10-3.
- **NB:** Midlertidige vedtak har samme vilkår som ordinære – i tillegg til «den det gjelder kan bli vesentlig skadelidende»

Akuttvedtak rus (2)

- 23 meldinger i 2016
- 18 meldinger i 2017

Kommentarer – «rustvang»

- Veileder pårørende og kommunen ved henvendelser
- Henviser til kommunelegen
- Små kommuner har ikke gode nok rutiner
- Observerer at sykehuset ikke alltid skaffer videre tilbud til når akuttvedtak er over
- Helsedirektoratets veileder IS – 2355
- Vi anbefaler bistandsteam!

«Bistandsteam er et rådgivende samarbeidsorgan for begge tjenestenivåer ved vurdering, opprettelse, gjennomføring og utskrivning i forbindelse med tvangssaker. Praksis viser at bistandsteam gir gode forutsetninger for samarbeid og brukermedvirkning»

Vedtak om tvang overfor psykisk utviklingshemmede (skadeavvergende tiltak) etter hol kap 9

- Mottar og registrerer skadeavvergende meldingene
- Går grundig gjennom og godkjenner vedtakene
(kun en sak ble ikke godkjent i fjor. FM men hjelper til med å å «rette» vedtakene)
- Tydelige formkrav til vedtakene (kompetanse, spesialisthelsetjenesten mv)

Beslutninger om skadeavvergende tiltak, jf. hol § 9-5 bokstav a

Gjennomgatte beslutninger om skadeavvergende tiltak i nødssituasjoner, jf. hol. § 9-5 ledd bokstav a

01.01.2017 - 31.12.2017 for alle saksbehandlere i alle team

Sakstype: Saker, helse- og omsorgstjenesteloven kap. 9

Brukere/pasienter som har vært utsatt for skadeavvergende tiltak i nødssituasjoner

Aust-Agder	Født 1999 eller tidligere	Født etter 1999	Sum
☐ Kvinner	12	1	13
☐ Menn	25	1	26
Sum	37	2	39

Vest-Agder	Født 1999 eller tidligere	Født etter 1999	Sum
☐ Kvinner	18		18
☐ Menn	23	1	24
Sum	41	1	42

Antall tiltak og brukere/pasienter per kommune

Klikk for å vise/skjule saksnumre	Antall brukere/pasienter	Antall a-tiltak
☐ Aust-Agder		
0000 Uoppgitt kommune i NORGE	5	5
0904 Grimstad	4	37
0906 Arendal	16	85
0914 Tvedestrand	2	4
0919 Froland	3	7
0926 Lillesand	2	23
0928 Birkenes	1	2
0929 Åmli	2	3
0937 Evje og Hornes	1	1
0938 Bygland	2	3
0940 Valle	1	1
Sum	39	171

Klikk for å vise/skjule saksnumre	Antall brukere/pasienter	Antall a-tiltak
☐ Vest-Agder		
1000 Uoppgitt kommune i VEST-AGDER	2	6
1001 Kristiansand	24	193
1003 Farsund	2	6
1004 Flekkefjord	4	110
1014 Vennesla	2	6
1017 Songdalen	3	9
1018 Søgne	1	2
1021 Marnardal	1	37
1032 Lyngdal	2	3
1037 Kvinesdal	1	3
Sum	42	375

546 beslutninger fordelt på 81 personer

(Økning fra 2016 da det var 382)

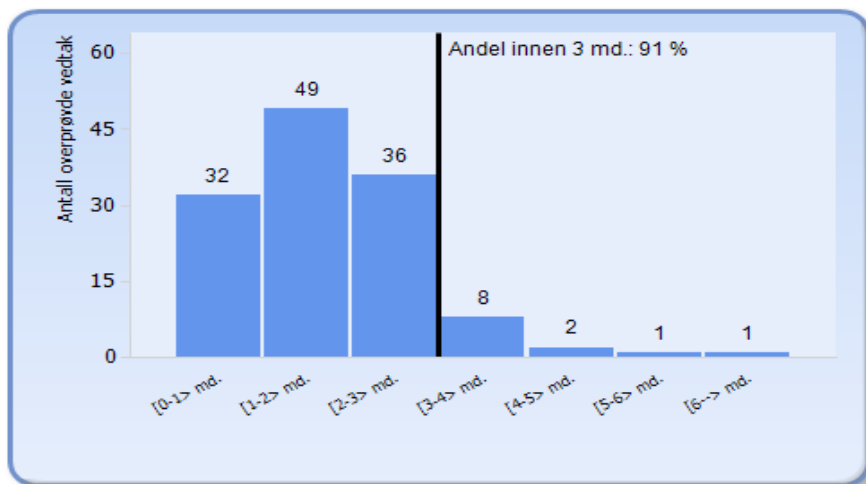

Overprøvinger av vedtak, jf. hol kap 9

Avsluttede overprøvinger av vedtak om tvang i perioden: 01.01.2017 - 31.12.2017
for alle saksbehandlere i alle team

Sakstype: Saker, helse- og omsorgstjenesteloven kap. 9

Profil, saksbehandlingstid for 129 overprøvede vedtak
Andel med saksbehandlingstid innen 3 md.: 91 %

(Økning i antall vedtak fra 2016, da vi mottok 99)

Vedtak om tvang overfor psykisk utviklingshemmede (skadeavvergende tiltak) etter hol, kap 9

- Ønsker oss bevissthet om «å finne andre veier»
- Tvang kan bli sovepute
- Er det nødvendig å låse kjøleskapsdøren?
- Hovedinntrykket er at kommunene jobber godt og skriver gode vedtak
- Forbedringspotensiale på kompetanse på alternative tiltak og lovverket

(tema på møte med de overordnede faglige ansvarlige tema, 14.03.18)

Vedtak etter pasient og brukerrettighetsloven kap 4A

- 246 vedtak
- 78 med varighet over tre måneder
- 45 færre enn i 2016

- Fylkesmannen gir tilbakemelding om og kommenterer evt saksbehandlingsfeil
- Over tre måneder – Fylkesmannen godkjenner vedtaket

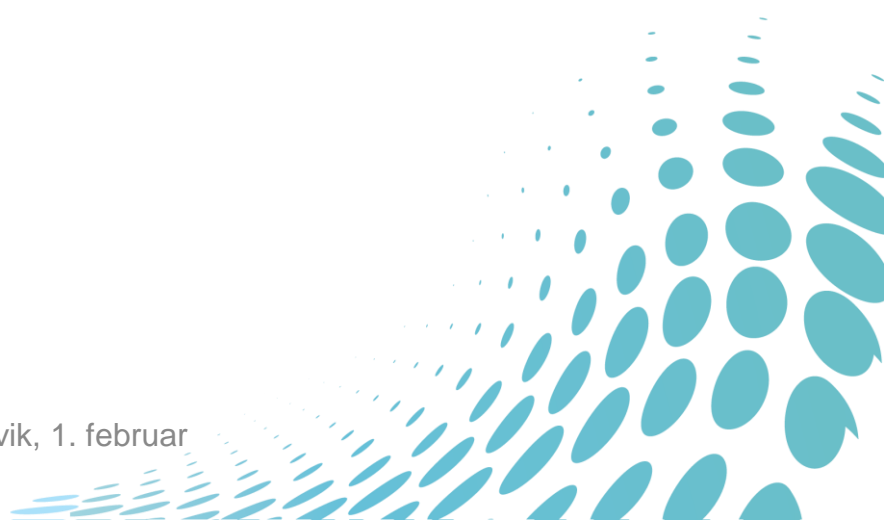
Vedtak etter pasient og brukerrettighetsloven kap 4A

- Samtykkekompetansevurderingen og begrunnelse for tvang er viktig
- Ikke tvang for å hindre «plagsom eller sjenerende adferd
- Kommunene er lojale til loven
- Problemstillinger i repeat:
  - grensen mellom kap 4A og hol kap 9
  - psykofarmaka på sykehjem
  - alarmer - kap 4A eller § 4-6 a (hvis pasienten motsetter seg eller antar at vil motsette seg..)»

Kap 4A

- Halvdags fagdag i kap 4A den 22.03 – vil gjennomgå og gi tilbakemelding på praksis.
- To tilsyn med kap 4A i april

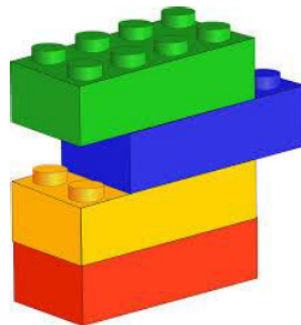

Fra fugleperspektivet ...tre hovedutfordringer

**Ulovlig og
unødvendig
inngripende
tvang
og makt**

**Manglende
strukturer for
selvbestemmelse**

**Manglende
kunnskap og
dokumentasjon**

For mye eller for lite tvang?

- Det er politikk og skiftende vindretninger om spørsmålet om tvang
- Det er nå fokus på menneskets selvbestemmelsesrett og integritet og tvangens negative virkning
- Vi har vi fått stadig flere tvangsregler ... med begrunnelse og formål om at tvangen skal reduseres
- Det er mange historier om virkninger og langtidsvirkninger av tvang
- Felles tvangslov forberedes (tvangslovutvalget)

Etisk perspektiv

- Risiko for å utvikle en kultur der tvang eller krenkelser blir så alminnelig at vi ikke lenger ser verdikonflikten.
- Holde fast ved den etiske refleksjonen!

Målet både for kommunelegene og Fylkemannen må være riktig tvang og rettsikkerhet rundt tvangen

